

Inhoudsopgave

PEEL-ONTGINNING. -1-.....	1
Het kouter er in! -2-.....	3
DEURNE.....	4
VENRAY.....	5
Het kouter er in! -3-.....	5
Het kouter er in! -4-.....	7
Het kouter er in! -5-.....	9

Het kouter er in!

5 Een opwekkend woord om de Peelstreken uit haar isolement bevrijd te zien door
A. J. A. C. VAN DELFT, Directeur der Districts Arbeidsbeurs te Tilburg.

PEEL-ONTGINNING. -1-

10 "Het is van ouden tijdt
Een wijze van de gecken,
Eerst nae een harden slag
Het hoeft te willen decken.
De wijsheit moet in tijds en van te voren sien,
Hoe of de saeken staen en wat er moet geschien."

15 Zoo zegt Vader Cals en wij zeggen het hem na bij het denken aan al hetgeen er reeds
geschreven, geteekend, gesproken, vergaderd en zelfs "gemotied" is om de aandacht der
machthebbers te vestigen op 't groote belang, dat voor geheel Nederland, maar voor de
zuidelijke provinciën Noordbrabant en Limburg voornamelijk, gelegen is in de
ontginning van de Peelstreek.

20 De Directeuren van Arbeidsbeurzen in Limburg en Noordbrabant brachten in December van
het vorig jaar een motie ter kennis van den Minister van Arbeid, waarin zij den
wensch uitspraken, "dat van Regeeringswege met den meest mogelijken spoed stappen
gedaan zullen worden om de Peelwerken te doen aanvangen." Zij overwogen daarbij, hoe
25 de toen reeds heerschende en in de toekomst mogelijk dreigende werkloosheid in
onderscheidene bedrijven hunner districten zich sterk uitbreidde, waardoor vele
werkloozenkassen spoedig niet meer in staat zouden zijn de noodzakelijke uitkeeringen
te doen, terwijl zonder twijfel geldelijke steun in de crisisperiode van
overheidswege behoorde te worden verleend. Daardoor zouden echter de gemeenten op den
30 middelen uitgezien moet worden die minder kosten meebrengen en de werkloosheid
bestrijden.
Deze overwegingen zijn bewaarheid geworden.
De werkloozenkassen doen bij vele bonden den bodem zien of moesten reeds schulden
maken.

35 Ondanks die steunfondsen zijn er inmiddels reeds vele "Uitgetrokkenen" gekomen,
waarvoor de Minister van Binnenlandsche Zaken een steunregeling ontwierp. Zij raakten
intusschen ook weer voor dat steunfonds "uitgetrokken", zoodat voor deze categorie
van personen in menige gemeente gezocht moet worden naar een vorm van steunverleening
buiten het arbbestuur om. Al is dit laatste dan ook slechts een schijnvertooning.

40 Nog is de crisis niet geëindigd.
Maar ook blijft tot heden het groote veld braak, dat naar het oordeel van
ingewijden speciaal voor Noordbrabant en Limburg in de Peel naar productieven
arbeid wacht. Daar moeten kanalen gegraven worden, wegen gebaad en spoorwegen
aangelegd. Boerderijen moeten er verrijzen en dan zal de boer er zich gaarne
45 vestigen.
Met het geld, dat thans als in een bodemloos vat gestort wordt, zonder eenigerlei
rente te verschaffen, kunnen tendeele de kosten van dat Peelwerk bestreden worden.
Ik geloof, dat het om bovenstaande redenen wel eenig nut kan stichten een en ander
over de Peel mede te delen.

50 Niet, dat ik zoo pretentieus ben te meenen hierdoor nieuw licht te zullen brengen,
doch mogelijk frischt het hier of daar iemands hersenen wat op en vestigt zijn
aandacht op een uitgestrekt arbeidersveld, dat inderdaad de moeite van de bewerking
waard toont. Zij toont zulks aan ieder, die zich de moeite wil getroosten met eigen
oogen te gaan zien naar hetgeen er reeds tot stand gebracht is. Dan zal hij tevens
55 vol verbazing zien op het eindelooze land dat zich uren ver naar rechts en links,
naar voor en achter uitstrekt en daar sinds eeuwen ongerept ligt, wachtend en
smachtend naar het levenwekkende zaad der ontginning, teneinde een rijken oogst den
nijveren zaaier tot loon te strekken.

60 Wie iets meer wil weten van de Peel, dan dat ze gelegen is ergens ten zuiden van de Moerdijksche brug in Oost-Brabant en Noord-Limburg, kan zich - na eerst door eigen aanschouwing een vluchtig beeld van het groote geheel gevormd te hebben per trein, fiets en pedes apostolorum - volledig op de hoogte stellen door het lezen en bestudeeren van al hetgeen hierover sedert tientallen van jaren voor en na verschenen is.

65 Veel van wat volgen gaat is geput uit zulke werkjes of medegedeeld door terzake deskundigen, die mij - zooals de heeren burgemeesters van Deurne en Venray, den gemeentearchitect en opzichter, alsmede den directeur der Districtsarbeidsbeurs te Venray - met de grootst mogelijke bereidwilligheid alle gewenschte inlichtingen aanstonds verschaften. Hiervoor zij hun openlijk dank betuigd.

70 Reeds in vroege eeuwen verscheen lectuur over het onderhavige onderwerp. De archieven der Peeldorpen vormen voor den geschiedkundige, ook in dit opzicht een aangenaam object. Die lectuur is tot een litteratuur uitgegroeid dank de onvermoeide pogingen van den schrijver A. F. van Beurden, die als landmeter van het kadaster, lid van het Alg. Bestuur der vereeniging Peelbelang en secretaris der Peelbuurtspoorwegen, naast talrijke tijdschriftartikelen - zooals b.v. in den jaargang 1917-1918 van de "Katholieke Illustratie" een zeer interessante schetsenreeks - het licht deed zien aan boekjes als: "De Limburgsche en Brabantsche Peel; Langs nieuwe banen". In eerstgenoemd werk beschrijft hij den naam, het ontstaan en het bestaan van de Peel, de naam zou een vervorming zijn van het Latijnsche palus, moeras, terwijl het ontstaan geologisch tot den oertijd zou terugvoeren.) Hij werpt dan voorts een blik in het verleden en vertelt, dat de heeren van Cuyk de Peel bezaten van Grave tot Maashees.

85 Jan, heer van Cuyk en zijne zonen schonken des Zaterdag naar den heiligen Paesdach 20 April 1308 aan den oeden luyden in den lande van Cuyk en met name aan de dorpen Beugen, Brakel thans Oeffelt, Cuyk, Kercklynden, Beers, Mill al de gemeyne gronden tusschen de heerlijkheid van Herpen en van Jan Bock van Meer, dus tot Boxmeer en man de Maas tot de "Pedel". Zoodoende kregen dus de dorpen van Boxmeer tot Herpen hun Peelgronden.

90 Jan van Cuyk schonk in hetzelfde jaar 1308 daags na Sint Jan ook dezelfde gunst aan de dorpen Sambeek, Beek en Overloon, terwijl Boxmeer een vrijheerlijkheid was tesamen met Sint Anthonis, afgescheiden van Cuyk en alzoo eigen peel had.

95 De waarde van dit geschenk werd absoluut niet ingezien en de boeren mochten voor een paar stuivers per jaar vrij roofofbouw plegen in de turfmine. De verschillende grensbewoners betwistten elkaars turf. Vandaar dat de archieven vol zijn van processen, verdragen, grenssteenzettingen enz. Nog heden ten dage rusten op sommige perceelen lastige servituten van andere gemeenten.

100 Zoo staat onder Venray de Vredepaal en ligt er de Vredepeel. Dit is een stuk ter groote van 479 H.A., waarop servituten rusten ten belange der gemeenten Sambeek, Maashees en Vierlingsbeek, terwijl het eigendom is der gemeente Venray. Genoemde gemeenten hebben er een "weiderecht" zoodat de boeren er gemeenschappelijk weiden mogen; ook het steken van plaggen van den bovengrond.

105 Een drang van de Maas uit door vreemde indringers op de oerbevolking aldaar, had deze meer naar het westen op de Peel doen verhuizen. Daardoor ontstond de rij dorpen Wanroy, Oploo, Overloon, Venray, Horst, Sevenum, Maasbree, Helden, terwijl van den Brabantschen kant de klein-ontginners in den loop der eeuwen, als pioniers, ook aan de eerste evenwijdig loopende rij dorpen Zeeland, Uden, Volkel, Boekel, Gemert, Deurne, Liessel, Meijel stichtten. Zij drongen alzoo op het geschuwde moeras in, maar dachten niet aan drooglegging door verbeterde waterafvoer. De poelen, die er waren of ontstonden, zijn al mede aanleiding geweest tot interessante sagen, waarvan de heer Van Beurden in den hem eigen gezelligen verteltrant smakelijk verhaalt om met de geconstateerde werkelijkheid deze verdichting te sluiten.

110 Wie zich de moeite getroosten wil op een nauwkeurige kaart de hierboven genoemde dorpenreeksen na te gaan, heeft in ruwen trek de begrenzing der Peel.

115 De ooster-peelranddorpen werden van de Maas uit bevolkt, de westerranddorpen van de Meijerij uit. Bij een afstand van zes uren dezer door absoluut verschillende volksstammen gestichte oerdorpen valt ook een taalverschil te constateeren: De Peel is een cultuur- en taalgrens geworden.

120 De heer Van Beurden vertelt in het hierboven eerstgenoemde boek dan nog heel wat over de gesteltenis, de ligging en de toekomst der Peel; de "vliezen" d z. ondiepe wateren, soms van hectaren groot, die in de inzinkingen van het terrein liggen; de producten der Peel; hij geeft een beschrijving met historie van de onderscheidene dorpen om tenslotte de vraag te beantwoorden: "Wat heeft de Peel nu noodig?" Belangstellenden zij verder naar dit werk verwezen, evenals naar zijn "Langs nieuwe banen" in 1917 uitgekomen bij de stoomdrukkerij F. Schoth te Boxmeer en dat een

125 studie vormt over het verkeerswezen in Peelland. Verluchtigd met overzichtkaarten en
foto's is het tot interessante lectuur geworden, over de eischen van den nieuweren
tijd op verkeersgebied. De noodzakelijkheid van een buurtspoorwegnet voor de
Peelstreek wordt er in betoogd en het nieuwe buurtspoorwegplan besproken. Een
130 beschrijving der lijn: Eindhoven-Gemert-Boxmeer met een lengte van 45779 M; de 26520
M. lange lijn Oss-Grave-Mill en de lijn Mill-Venray met 25413 M. lengte. De lijn
Venray-Deurne-Helmond 31269 M. lang; Oss-Zeeland-Uden 19433 M. en Uden-Gemert-Bakel
21534 M. Zijn we in de Peelstreek eenmaal zoover dan zal er stellig een heel ander
aanzien gekomen zijn. Thans is de communicatie nog treurig.
135 Van den Deurneschen kant kan men Venray, het mooie, bloeiende dorp, bereiken langs
den goeden harden weg, die daar echter eerst sinds een viertal jaren ligt. Dan moet
wind en weder evenwel terdege dienen, want anders is het langs de groote vlakke een
afmattend loopen of rijden. Spoor of tram zijn er nog steeds niet. Gewaardeerd moet
het daarom worden, dat men het heeft aangedurfd er reeds nu eenige flinke
140 modelboerderijen op de monotone vlakke te bouwen. Hoe spoedig het bij goede
verkeersmiddelen anders en beter wordt, kan hij waarnemen, die per trein van Venlo
naar Deurne reist.
Wordt vervolgd

Het kouter er in! -2-

145 *Een opwekkend woord om de Peelstreken uit haar isolement bevrijd te zien door
A. J. A. C. VAN DELFT, Directeur der Districts Arbeidsbeurs te Tilburg. 2*

Dan ziet men bij Horst, America, Helenaveen minutenlang stapels turf. Zij leveren het
bewijs, dat, zoo er transportmiddelen zijn, de nijvere de hand aan den ploeg slaat.
150 Nu moet men bewondering koesteren voor den eenzame, die langs den eentonigen grintweg
Venray-Deurne, zonder trein- of tramverbindingen het aangaat een uur diep de
oneindige Peel in, den turfkost weg te steken en zoo tevens den vruchtbaren bodem
bloot te leggen. Hier staat een stapel turf en vlak er naast ligt bouwland. De bodem
is dankbaar. Men vraagt zijn dankbare waardeering niet genoeg. Men reikt niet genoeg
155 de helpende hand aan de zwarte aardwroeters, meelijwekkend bij den zwaren
bestaansstrijd, op den stedeling bij eersten aanblik den indruk makend van een
mindere menschensoort te zijn. Zij zijn door hun tevreden zwoegen gelukkigen van
ander slag.

Men waardeert het niet genoeg, waarvan smalend gezegd wordt:
160 Erm landj, erm luu; strö daker, leime buu, (arm land, arme lieden; strooien daken,
leemen gebouwen)
En waar arbeid een essencieelen factor voor het leven der volken is, is het de taak
der land- en gewestbestuurders om zoo spoedig mogelijk het aantal gelukkigen te
vermeerderen.

165 De bodem zal de eerste en voornaamste helper zijn, om welvaart te brengen en te
verhoogen in de lange reeks van peelplaatsen, die dan alras met eenige vermeerderen
zal.

Monumenten van volksveredeling zullen worden de ontgonnen malsche weiden, de
bouwlanden en bosschen. Zij zullen Vondel's woord bewaarheiden, waar hij zingt:
170 "d'Akker zal het sweet vergelden,
Ploeg en arbey met gedult,
Zie hoe d'aer de korenvelden
in den zomertijd vergult."

175 We willen schetsmatig aangeven, hoe de belangstelling in deze sinds eeuwen
sluimerende, ontoegankelijke en daardoor onherbergzame landstreek ontwaakt is; wat er
tot heden bereikt werd en wat de strevende peelbegrenzers en -bewoners van de
toekomst hopen.

In het Noorden bij Mill, vertelt van Beurden, begon *Nering Bögel*, een man, die zijn
180 tijd ver vooruit was, een prachtige ontginning, maar met stalmest en toen die er niet
genoeg was met compost en stratendrek. Gebrek aan meststof stelde harde begroevingen
en deed de pogingen voor een groot deel schipbreuk lijden.

In het Zuiden bood *Johan van de Griendt*, opzichter bij den Waterstaat om Orthen bij
Den Bosch, met gezond verstand en zeldzame werkkraft aan alle moeilijkheden het
185 hoofd en wist het zoover te brengen, dat in de jaren 1854-1860 eene Naamlooze
Vennootschap werd opgericht onder den titel van "Maatschappij ter Ontginning en
Verveening, genaamd Helenaveen", in Noordbrabant en Limburg.

Belangwekkend is het om de desbetreffende prospectus der op te richten maatschappij
te lezen. Daarin wordt o.m. hoog opgegeven over de goede hoedanigheden als brandstof
190 van de turfsoort, die er gestoken kan worden, "zooewel voor gewoon huiselijk gebruik

en bij steenovens en andere fabrieken, alsook voor gecomprimeerde turf, cokes en fabrikaten van parafine. gas end."

Een bekwaam ijzerfabrikant, J. Nering Bögel, had een vergelijkend onderzoek ingesteld "van kolengehalte der peelturf, met dat van verschillende houtsoorten."

195 Een eerste acte van overeenkomst is 12 Augustus 1854 opgemaakt bij den notaris Hoffmann van Hove te Zaltbommel. Voor vermeerdering van kapitaal zijn daarin later nieuwe belangstellenden opgenomen.

200 Verder deze geschiedenis uit te spinnen zou wijdloopig worden. Genoeg zij het, nadat de kanaalbouw eenmaal begonnen was, een dorp ontstond, dat ter eere van de echtgenoot van Van de Griendt, Helena Panis *Helenaveen* genoemd werd. Dit is later door een tweede dorp *Griendtsveen* gevolgd.

Als bloeiende veenkolonien mogen zij thans met eere in de rij treden.

Moge het ontworpen *IJselsteijn* onder Venray spoedig volgen!

205 Wel zij ter leering voor de toekomst opgemerkt, dat ook Van der Griendt reeds te kampen heeft gehad met zijn werkvolk. Men moest geschikte werklieden hebben en dat ging reeds toen niet gemakkelijk. De Drentsche arbeiders dronken jenever, staakten op ongelegen tijd, ginden dan "bollejagen" en zetten het veen op stelten. Daarom gingen men in Westfalen arbeiders huren.

Wil men dus werkloosheid bestrijden en er werkvolk van elders heen brengen, goed.

210 Maar dan opgelet!

De Peel kan werk verschaffen aan duizenden, doch het eerst komen daarvoor in aanmerking de menschen uit Brabant en Limburg, die in volksaard en opvoeding een vreedzame samenleving verzekeren.

215 Het wachten is thans op een tweeden v. d. Griendt, die niet rusten zal, voordat er kanalen zijn, spoor- en tramwegen naast goede bestrating.

220 Wat er tot heden bereikt werd, is alweer niet in zijn vollen omvang aan te geven. Zoo zacht aan zijn de vele werken en werkjes, die dien respectabelen arbeid samenvatten, gegroeid tot een omvang van vele duizenden pagina's met statistieken, grafieken, schetskaarten, foto's enz.

225 De heer K. Dilling stelde als uitgave der Ned. Heidemaatschappij een handboek samen getiteld: "De Peelstreek", een Nederlandsch gebied voor landverhuizing en voedselproductie. Daarin wordt alweder de beteekenis van ontginning der Peel voor de gemeenschap en de volksvoeding uiteengezet. Hij bespreekt er de invloeden op de voortzetting der ontginning; de eigendomsverhoudingen; het gebruik der ontgonnen gronden; de gemeenschappelijke ontginning, exploitatie, verkoop en uitgifte van erfpacht; den boschbouw; de wegbeplanting; de landbouw; de tuinbouw; de hoogveenontginning; de verkeersmiddelen; de ontwatering het grondgebruik; de veestapel; het vereenigingsleven; het credietwezen; de bevolking en beroepsindeeling

230 en afwatering onzer provincie. Zijne 164 bladzijden met kaarten en prenten leveren zooveel stof, dat er wellicht aanleiding tot een tweede boek in te vinden zou zijn. Belanghebbenden moeten we dus korthedshalve daarnaar verwijzen.

235 Ook aan zijn werk ligt de wensch tot grondslag, dat aan de ontsluiting van die gebieden, waar de gelegenheid en de middelen ontbreken om den bodem met voordeel duurzaam productief te maken, eerlang krachtiger de hand wordt geslagen, opdat kapitaal en ondernemingsgeest een vruchtbare beleggings- en arbeidsgelegenheid wordt verschaft. Tot een dier dretken behoort de Peelstreek.

Eenig idee krijgen we reeds als we ons bepalen tot een tweetal gemeenten.

240 **DEURNE.**

245 Uitgegeven zijn hier drie boerderijen van 12 bunder ieder en een boerderij van 8 bunder, terwijl er negen aanvragen voor een renteloos voorschot in behandeling zijn. 144 H.A. is voor 50 jaren aan 9 boeren in erfpacht gegeven, zes dezer boerderijen zijn nog in aanbouw. De gronden kunnen de beginkosten niet zelf dragen, zoodat rijkssteun noodzakelijk is.

De gemeente zelf ontgon in normalen tijd op bescheiden schaal met circa 20 werklieden, doch thans zijn er 185 te werk gesteld.

250 Men is bezig met een weg van Deurne naar Oploo, met zijtak Gemert. Deze is aangenomen voor f455 000, (22 K.M. lang). Smalspoor is aangelegd door de firma Willems-de Koning en Verstappen vanaf Beek en Donk naar Deurne door de Peel heen voor den aanvoer van slakken enz. naar en van het schip 25 K.M. lang

255 Onder Bakel worden 24 woningen met kerk en pastorie en school gebouwd. De Rips onder Bakel is een prachtontginning. Op den twist onder de gemeenten Sambeek-Vierlingsbeek zal een nieuwe parochie komen, waarvoor kostwinnende boeren zelf een bedrag van 16000 gulden bijeengebracht hebben.

In de najaarszitting der Staten van Noordbrabant zal een voorstel aan de orde komen

om den weg over den twist te verlengen naar Sambeek.

De Jodenpeel onder Bakel, circa 280 H.A. groot, zal waarschijnlijk ontgonnen worden voor boerderijen van 8-12 H.A.

260 't Zinkske onder Deurne, ongeveer 300 H.A. wacht ook, doch de gemeente kan er zelf niet aan, omdat er f300.000 mede gemoeid zal zijn.

In 1920 heeft Deurne met werklozen ongeveer 80 H.A. ontgonnen, tevens wegen aangelegd en slooten gegraven. Nieuwe aarden banen zijn gemaakt, 18 K.M. verhard. Dit is niet aanbesteed, doch in eigen beheer uitgevoerd.

265 De stoomploeg heeft 120 H.A. voor de ontginning voorbereid, waarop een 60tal van bovengenoemde werklozen werk hebben gevonden met den aanleg van slooten en wege.

VENRAY

270 Wat deze gemeente betreft, volgt hieronder een door den Gemeente-Architect van Venray, den heer H. Timmermann, op 12 Mei 1921 aan heeren Burgemeester en Wethouders uitgebracht verslag omtrent de uitgevoerde werken in de Peel, vanaf begin 1917 tot einde 1920, met inbegrip van de uitgevoerde en in uitvoer zijnde werken in het Peeldorp IJsselsteijn.

275 Na het voorbereidend werk zijn in april 1917 de werkzaamheden in de Peel begonnen met het uitzetten en kielspitten der geprojecteerde wegen, volgens het peelplan, over een lengte van 26 K.M. en het verkavelen en opmeten van 218 H.A. woeste gronden in de Veulensche wateren.

De verkoop dezer gronden, welke heeft plaats gehad op 26 April 1917 heeft opgebracht f41.155.

280 2536 Meter afwateringsslooten werden gegraven en 2800 Meter bestaande slooten verbreed en uitgediept. Aan werkloon is in 1917 uitgegeven de som van f1958, terwijl voor aanschaffing van materiaal, kipwagens met smalspoor, kruiwagens met planken, betonbuizen enz. is uitgegeven f2534 totaal f4492.

285 Het werk tot droogleggen der gronden voor verkoop Veulensche wateren heeft gedeeltelijk in 1917 en 1918 plaats gehad en heeft behalve in het graven van nieuwe waterlossingen, bestaan in het uitdiepen van 't verlengde der gegraven sloot tot aan de Lollebeek (grens Venray-Horst) welk werk wegens het voortdurende aanzanden begin 1919 nogmaals heeft plaats gehad.

290 Aangenomen kan worden dat van de uitgegeven werkloonen, aanschaffingskosten duikers enz. de som van f2400 is uitgegeven voor de hierboven genoemde verkoop.

Wordt vervolgd

Het kouter er in! -3-

295 *Een opwekkend woord om de Peelstreken uit haar isolement bevrijd te zien door A. J. A. C. VAN DELFT, Directeur der Districts Arbeidsbeurs te Tilburg. 3*

Verder werden in 1917 verkocht 225 H A. woeste gronden gelegen in de Merselosche Peel aan de Heeren v. Tiel te Helmond voor de som van f56457,50.

300 In 1918 zijn nog 3030 Meter geprojecteerde weg geëgaliseerd en aan weerszijden van afwateringsslooten voorzien, en 2200 Meter afwateringsslooten gegraven; verder zijn in dit jaar nog uitgediept de slooten loopende langs de verpachte perceelen naar de weverlosche beek Achter de Veulensche wateren zijn 290 H.A. ontginningsgronden verkaveld, welke in 1919 zijn verkocht voor de som van f32.490.

305 Aan werkloon is in 1918 uitgegeven f3082,47 voor het leggen en aanschaffen van duikers, voerwerk, materialen enz. f1035,50 totaal f4117,97.

In 1919 zijn gegraven 3250 Meter afwateringsslooten, waarvan 2250 Meter ten behoeven van den verkoop Veulensche wateren en 1000 Meter in blok II langs Kempkensberg.

310 Nog 9 K. M. weg is aangelegd zoodat in 1919 in het geheel 12 k. M. van de groote verkeerswegen in de Peel zijn gereed gekomen. Verder is doorgegaan met egaliseeren van den verbindingsweg tusschen Erica en Steegsbroek In 1919 is uitgegeven aan werkloon f5807,48 Voor materialen, voerwerk duikers enz. f800 39. Totaal f6607,87. Hiervan komen f3750, ten laste van de 2e verkoop achter de Veulensche wateren.

In 1920 is begonnen met den aanleg van den weg vanaf Ysselsteijn tot Helenaveen ter lengte van 6400 Meter, waarvan 3700 Meter is gereed gekomen.

315 Verder zijn nog verschillende wegen gelijk gemaakt o.a. vanaf den ossenstal, een gedeelte Bakelschen dijk enz. en zijn de werkzaamheden verricht voor verpachting der gronden in de Testrik. (Gemeentelijke ontginning)

Hiervoor is ook de waterlossing in het Zwart water uitgediept.

320 Alvorens kan worden begonnen me de ontwatering der gronden gelegen in Ysselsteijn is de waterlossing vanaf den grooten weg naar de Loobeeksche beek uitgediept moeten worden.

In September is begonnen met uitzetten van het Peeldorp en in Nov. met het

kielspitten en aanleggen van wegen en waterlossingen.
Het uitgegeven werkloon in 1920 bedraagt f9539,95. De uitgaven voor aanschaffen
325 materialen enz. hebben pl.m. f732,15 bedragen. Totaal f10372,10.
Van deze som zullen ongeveer f1590, zijn uitgegeven voor den aanleg dorp
IJsselsteijn.
In 1921 is tot 1 Mei aan werkloon uitgegeven de som van f6869,08 welke som nagenoeg
330 geheel ten laste van aanleg wegen en waterlossingen ten behoeve van het Peeldorp
Ysselsteijn.
De totale uitgaven vanaf begin 1917 tot sinds 1920 hebben bedragen f25588,94.
De totale inkomsten uit verkoop gronden f183 112,50. Hierbij is niet inbegrepen de
opbrengst van 180 H. A. in Ysselsteijn.
Aan Rijkssubsidie voor werkverschaffing werd ontvangen.
335 in 1919 f1774.
in 1920 f 3899,14.
Totaal f5673,14.
WEGEN Aangelegd zijn de volgende wegen en waterlossingen:
Weg vanaf Kemkensberg Deurnesche weg tot Lorrebaan ter lengte van 7600 Meter.
340 Weg vanaf voornoemden weg tot Helenaveen (waarvan nog 1000 M. in aanleg) 4500 Meter.
De Volensche weg vanaf het Volen naar grooten weg 1400 Meter.
Weg langs Jaeger vanaf Erica tot Eikenhof 1300 Meter.
De Veulensche weg vanaf het Veulen naar grooten weg 2000 M.
Weg vanaf Eikenhof naar Steegsbroek 1350 M.
345 Weg langs Veulensche wateren 1200 M.
Totaal 19350 M.
WATERLOSSINGEN. Vanaf Veulensche wateren naar Lollebeek 2000 M.
Vanaf Veulensche wateren naar Oostrumsche beek 1300 M.
Vanaf Volensche beek naar Oostrumsche beek 500 M.
350 Door de verpachte perceelen naar Loobeek 3200 M.
De Kempkensberg naar de Loobeek 3500 M.
Vanaf Deurneschen weg langs perceel Slits 800 M.
Totaal 11300 M.
De totale lengte van het wegennet, in het peeldorp Ysselsteijn voor de eerste
355 vijftien beerderijen bedraagt (behalve de groote verkeerswegen welke te lengte van
3600 M. door het complex loopt 13000 M. De totale lengte van de waterlossingen
bedraagt 4500 M. waarbij nog pl.m. 800 M. kleinere waterlossingen ten behoeve van de
ontwatering van het dorp. De kosten van aanleg der primaire wegen bedragen gemiddeld
f1,10 per M.
360 De kosten van de secundaire wegen, de verbinding vormende tusschen de aangelegde
primaire wegen en bestaande hoofdwegen bedragen gemiddeld f0,90 per strekkende M.
De kosten der tertiaire wegen, uitsluitend of hoofdzakelijk aangelegd in het belang
der landbouwers of langs hunne gronden naar de primaire en secundaire wegen zullen
ongeveer f0,85 per M. bedragen.
365 De kosten der groote waterlossingen p.m. f0,75 per M.
De kosten der wegen per M. is slechts bij benadering opgegeven daar de kosten gezien;
de terreingesteldheid, zee uiteenloopen, zoo zal een weg 200 M. loopende door een
vlies f2 heuvel f3, en meer per meter kosten, terwijl door nagenoeg vlak terrein
deze kosten tot 50 ct. en minder kunnen worden teruggebracht.
370 Evenzoo moet bij de kostenberekening der waterlossingen per strekkende meter rekening
gehouden worden, dat deze waterlossingen na aanleg door aanzanding minstens nog
eenmaal moeten worden uitgediept.
De wegen in IJsselsteijn zijn gedeeltelijk in aanleg en worden de kosten voor zoover
zij uit sluitend in het belang zijn der landbouwers door de stichting terug betaald,
375 voor zoover zijn gemeenschappelijk belang zijn in verhouding terugbetaald en waar zij
uitsluitend gemeentelijk belang zijn eigenlijke dorp door de Gemeente gedragen.
De verhouding zal ongeveer zijn als volgt: wegen uitsluitend in het belang der
Gemeente 2200 M.
Wegen voor beider belang 6000 M.
380 Wegens uitsluitend in het belang der stichting 4800 meter.

We hebben bij ons bezoek aan de Peel-gemeenten natuurlijk ook de Hoofden daarvan
gesproken om te vernemen, wat er bereikt is en wat men van de toekomst hoopt. Met
385 groote bereidwilligheid werden we tewoord gestaan en zoo vertelde de burgemeester van
Venray o.m. hoe het gebrek aan exportgelegenheden (kanalen trein en tram) het
aanleggen van wegen buitengewoon moeilijk maakt.
Hij noemde de Peel gereed voor ontginning.
De gemeente heeft thans reeds vijftien boerderijen, eigendom der boeren, met

390 rijkssteun gesticht terwijl daarnaast door een tractor een terrein van 15 maal 12
H.A. 35 cM. diep gespit is, ter voorbereiding der ontginning
De noodige wegen, waterlossingen, verkaveling, het ploegen maken ontginning zonder
Rijkssteun onmogelijk. Het groot grondbezit is ongewenscht. Er wordt een arme
boerenkencht-schap gevormd. Het Russisch systeem is uit den boeze.
395 De groote ontginningen gaan veelmaals "over de kop" doordat de rente en aflossingen
te hoog gaan en vaak de hooge arbeidsloonen behoorlijk rendement onmogelijk maken.
Er moet middel-grondbezit komen (10 a 12 H.A.) plus een arbeidende stand (2 à 3 H.A.)
of kleine stukken pauperisme zullen doen ontstaan, is een vraagpunt.
In dit verband is wellicht van belang het cijfermateriaal door H. G Sieverding
400 verwerkt in "Het Centrum" van 4 Augustus 1921, waarin hij een artikel lanceerde over
het Kleinbedrijf in den Landbouw.
Het aantal landgebruikers, met 't hoofdberoep landbouwer, wordt voor 1921 op 148844
becijferd. Hunne bedrijven vielen onder de volgende zes grootten-klassen:

1-5 H.A.	55366
5-10 H.A.	38311
405 10-20 H.A.	29411
20-50 H.A.	23331
50-100 H.A.	3214
100 H.A. en meer	191
Totaal	148844.

410 Deze 148844 zelfstandige boeren exploiteerden 1735157 H.A. bouw- gras- en tuingrond,
zoodat de gemiddelde grootte van hun boerderijen 11,68 H A. bedroeg. (De totale
oppervlakte cultuurgrond beslaat 2154860 H.A.)
In de verschillende provincies loopt de gemiddelde grootte der bedrijven sterk
uiteen. Vooral op de zandgronden zijn die 't kleinst, terwijl op de zeeklei in
415 Friesland. Groningen en Zeeland en in de zuivere Veenkoloniën de grootere bouwhoeven
liggen.
De gemiddelde oppervlakte der bedrijven in Groningen is 21,67 H.A. terwijl deze in
Noordbrabant slecht 8,10 H.A. bedraagt en in Limburg 5,96 H.A. Het gemiddelde cijfer
voor Nederland bedraagt, gelijk gezegd, 11,66 H.A.
420 Het aantal landarbeiders, dat in ons land bij de beroepstelling in 1909 aanwezig
bleek, bedroeg 114631.
Hiervan hadden 86084 menschen 5 are en meer grond in gebruik, tot een totaal bedrag
van 66383 H.A. Het getal arbeiders met minder dan 5 are grond beloopt dus 28547
425 menschen Op de zandgronden is de gemiddelde oppervlakte door de landarbeiders in
cultuur genomen 't grootst. Het kleinst in Utrecht, Groningen en Friesland.
Op kleine boerderijen vinden het grootst aantal menschen een bestaan. En wanneer we
nu afgaan op het oordeel van vele landbouwkundigen, dat zoowel de bruto- als de
netto-opbrengst der boerderijtjes naar verhouding grooter is, dan die op groote
430 bouwhoeven, dan die op groote bouwhoeven, dan is het voor de productie 't
voordeligst. het aantal kleine boerderijen te propageeren.
Indien wij verder aannemen, dat in zedelijk, godsdienstig, hygienisch opzicht, de
boerenbevolking onder den minderen man niet behoeft te wijken voor diezelfde
verschijnselen van welvaart onder de meer welgestelden, dan kunnen er ook van dien
435 kant geen bezwaren tegen die propaganda gemaakt worden.
Ook de heer Sieverding meent derhalve met kracht er op te mogen aandringen, bij de
bevordering van den landbouw door Regering en Volk, vooral de aandacht te vragen voor
een bijzondere bescherming van 't kleine bedrijf.
Waar nu in 't kleine landbouwbedrijf zulk een massa werkmenschen worden aangetroffen,
440 daar is 't zeker dat jaarlijks een groot aantal overcompleteet wordt, en gaat zoeken
naar een zelfstandig bestaan.
Boerenzoons en dochters, in het huwelijk willende treden, vinden niet steeds
gelegenheid een bestaand bedrijf te huren of te koopen.
De mogelijkheid moet derhalve geschapen worden om een nieuw plaatsje te stichten. Zoo
niet, dan wordt in stad of dorp onderdak gezocht. Dit laatste is echter èn voor de
445 lieden zelf en voor de welvaart des lands uit den boeze
Wordt vervolgd

Het kouter er in! -4-

450 *Een opwekkend woord om de Peelstreken uit haar isolement bevrijd te zien door*
A. J. A. C. VAN DELFT, Directeur der Districts Arbeidsbeurs te Tilburg. 4

Het gaat echter vaak moeilijk grond voor een klein plaatsje te verwerven. Dewijl ook
't noodige kapitaal niet steeds aanwezig is voor de stichting van een bedrijf, mogen
we 't een van wijs beleid getuigend verschijnsel rekenen, dat de regeering de

455 menschen door hare bemoeiingen steunt.
Het rijksvoorschot bij bouwen en ontginnen in de Peel bedraagt f500 per H.A. voor de waarde van den grond en de ontginningskosten daarvan plus nog f500 per H.A. voor de stichtingskosten der gebouwen. Dit voorschot mag de som van f12 000 niet overschrijden. Gedurende acht jaar is het renteloos, daarna twee jaar tegen 4 pCt. en vervolgens moet in 30 annuïteiten van 5 4/5 pCt worden afgelost. Venray heeft zoo de stichting "Eigen Boer" De boerderijen moeten hier ook groot zijn 8-12 H.A. De mogelijkheid van ontginning bij een zoo groote wenschelijkheid bewijst met cijfers de gemeente Venray. Op 1 Januari 1920 had zij in de Peel nog aan woesten grond:

465 verpacht en in eigendom 4362 H.
 in particulier bezit 550 H.
 in particulier bezit (buiten de Peel d. 1. in de kom) 250 H.
 in eigendom buiten de Peel 126 H., zoodat de geheele oppervlakte woesten gronden bedraagt 5288 H.

470 In September 1920 diende de Commissie van Advies inzake ontginning van woeste gronden bij Zijne Exc. den Minister van Landbouw enz. rapporten in betreffende de ontginning in Nederland.

Daarin lezen we dat in de provincie Noordbrabant wel het grootste gedeelte in cultuur gebracht is. De ontgonnen grond beslaat meer dan een vierde deel van de geheele oppervlakte, die sedert 1900 aan den Nederlandschen cultuurgrond is toegevoegd. Niet minder dan 24176 H. is in die jaren ontgonnen en wel:

475 10051 H. tot grasland,
 7344 H. tot bouwland,
 6781 H. tot bosch.

Zooals men ziet, is een groote oppervlakte tot grasland ontgonnen en beslaan de bouwlandontginningen en de bebosschingen nagenoeg evenveel hectaren, respectievelijk 7344 en 6781.

In de eerste jaren van deze eeuw werd hier de woeste grond hoofdzakelijk tot bosch aangelegd en uit dien tijd dateeren goed groeiende bosschen op grond, die thans in geen geval voor bosch bestemd zouden worden, omdat zij met uitstekend resultaat tot bouw- en grasland aangelegd kunnen worden.

485 Ook nu is de bebossching nog van vrij groote beteekenis, vooral ook omdat woeste gemeentegronden met steun van het Rijk door het Staatsboschbeheer beboscht worden (in 1919 maakten 17 gemeenten gebruik van dien steun), maar toch is de jaarlijksche bebossching in Noord-Brabant vrij stationnair gebleven. Men kan althans niet zeggen, dat deze sedert 1900 belangrijk is toegenomen.

490 Daarentegen zijn de ontginningen tot bouwland sedert 1900 vrij belangrijk toegenomen en in nog veel sterkere mate de grasland-ontginningen. Uitgestrekte oppervlakten werden hier door het groot-kapitaal in cultuur gebracht. toen de gewone landbouwer zich nog weinig op ontginning toelegde.

495 Deze ontginningen zijn voor de bewoners van onschatbare waarde geweest. Het ware practische leerscholen op het gebied van den landbouw. Zij leerden den landbouwer beter vee houden; zij leerden hem, hoe het vee verpleegd en hoe de grond bewerkt moest worden en verder, van welke beteekenis het is, dat gezorgd wordt voor behoorlijk zaai- en pootgoed

500 Tot de verschaffing van de noodige voor ontginning geschikte gronden aan het groot kapitaal hebben tot in het begin dezer eeuw de Gedep. Staten van Noord-Brabant medegewerkt voor hunne goedkeuring te hechten aan den verkoop van groote complexen woesten gemeentegrond.

Later is men tot de overtuiging gekomen, dat het meer aanbeveling verdient, dat de gemeenten hare gronden zelf in cultuur brengen hetzij om ze te verpachten of in erfpacht te geven. Op deze wijze toch - zo redeneerde men - komen de winsten, die anders aan particuliere ondernemers ten deel zouden vallen, ten bate van de gemeentekas; voorts scheidt men een blijvende bron van inkomsten, terwijl ten slotte de gemeente eenigszins de keuze van de grondgebruikers in de hand houdt.

510 Daarbij kwam nog, dat in verschillende streken bij de landbouwers die inmiddels de voordeelen van kunstmest en groenbemesting hadden leeren inzien, de lust begon te ontwaken om zelf de ontginning ter hand te nemen. Ook dit verschijnsel, gevoegd bij de heerschende behoefte aan de uitbreiding van bestaande en de stichting van nieuwe boerenbedrijven, droeg er toe bij, dat Gedeputeerde Staten, sedert 1907 bij hun bemoeiingen met het gemeentelijk grondbeheer door het Staatsboschbeheer voorgelicht, hun politiek in dit opzicht geleidelijk wijzigden.

515 De verkoop van groote uitgestrektheden woesten gemeentegrond werd allengs beperkt, en tegenwoordig wordt deze nog slechts in zeer bijzondere gevallen toegestaan.

520 Waar het echter geldt de landbouwers in de gelegenheid te stellen hun boerderijen te vergrooten of nieuwe te stichten, leggen Gedep. Staten den gemeenten ten aanzien van

het vervreemden van daarvoor geschikte en goedgekozen terreinen, geen moeilijkheden in den weg.

Bovendien worden de gemeentebesturen steeds aangespoord om de kooprijzen der verkochte gronden aan te wenden tot verbetering van het overige gemeentelijke grondbezit, zoodat ook op deze wijze de ontginning van woeste terreinen, hetzij tot bouw- en grasland, hetzij tot bosch, in de hand wordt gewerkt.

Deze aanhaling geeft zoo ongeveer de gevoerde grondpolitiek weer.

Omstandigheden die de ontginning hebben bevorderd zijn:

- a. Kunstmestgebruik.
- b. Crediet door boerenleenbanken.
- c. Invloed van de Nederlandsche Heidemaatschappij.
- d. Invloed van het Staatsboschbeheer.
- e. Invloed van andere instellingen en vereenigingen en van particulieren.
- f. prijs der producten.

g. Aanleg kanalen, spoor, tram en verharde wegen, benevens het bevorderen van den waterafvoer.

h. Landbouwonderwijs.

Als omstandigheden die den voortgang van het ontginningswerk belemmeren kunnen genoemd worden:

- a. onvoldoende afwatering.
- b. Ongunstige ligging ten opzichte van verkeerswegen.
- c. Ondoelmatige verkaveling van den grond.
- d. Bezwarende voorwaarden voor het verkrijgen van hypotheek en crediet.
- e. Hooge prijs van den grond.
- f. Niet te koop zijn van den grond.

Betreffende het ontginningswerk in Noord-Brabant werd een rapport samengesteld door den heer J. C. van Beek, Burgemeester van Deurne, Voorzitter der Vereeniging "Peelbelang". Daarentrent vermelden voornoemde rapporten de volgende samenvatting:

1. Het grootste deel van den ontginningsarbeid is in Noord-Brabant geschied door groote ontginners, terwijl voorts verschillende gemeenten landbouwbedrijven hebben gesticht om die te verpachten.

2. Ontsluiting van woeste gebieden moet niet gezocht worden in uitbreiding van het aantal groote ontginningen, daar deze een nederzetting in massa niet in die mate bevorderen als zulks geschied door het klein-bedrijf.

3. Er bestaat groote behoefte aan kleine boerderijen van 8-12 H. en kleine keuterijen van 2-5 H., waarvan de bewoners tevens werk verrickten bij de omwonende boeren.

4. Het verhuren van in cultuur gebrachten grond met eene daarop door de gemeente gestichte boerderij verdient aanbeveling. In de huidige omstandigheden kan evenwel ook grond in erfpacht worden gegeven, op condities welke nagenoeg met eigendom gelijk staan, waarbij de boer met Rijkssteun zelf bouwt, daar hij in dit geval zijn eigen werkkraft kan inbrengen, waardoor de bouwkosten minder komen te drukken.

5. Het is van het grootste belang, dat waterschappen worden opgericht, voor uitgestrekte landerijen, die thans geen voldoende ontwatering bezitten, en daardoor of niet in cultuur te brengen zijn, of opbrengsten opleveren, ver beneden hetgeen zij bij een voldoende waterlossing kunnen geven.

Omtrent de ontginning in Limburg rapporteert P. J. Rutten:

1. De ontginning biedt nog duizenden menschen een bescheiden, eerlijk en eervol bestaan en den Staat een belangrijke winst aan kerngezonde volkskraft.

2. Ter bevordering zijn noodig:

- a. Verrichtingen der eerste grondbewerking: los en fijnmaken.
- b. Behoorlijke meststoffenvoorziening.
- c. Goede verkeerswegen, vooral kanalen voor de waterregeling en den aan- en afvoer van behoefte en overvloed.
- d. Beschikbaarstelling van bedrijfskapitaal en bouwstoffen.

Deze conclusies doen zien, dat er van de zijde van belanghebbenden niet van landhonger sprake is, doch wel van landgebrek. Groote gezinnen vragen voor hun volwassen kinderen eigen erf.

Slot volgt.

Het kouter er in! -5-

Een opwekkend woord om de Peelstreken uit haar isolement bevrijd te zien door A. J. A. C. VAN DELFT, Directeur der Districts Arbeidsbeurs te Tilburg. SLOT

Het is aan de overheid om den noodzakelijken steun te verstrekken. Want niet alleen, dat er voor velen in den lande woon- en werkgelegenheid te kort komt, ook moet er meer voedsel (goedkoop) komen, terwijl de houtproductie eveneens dient toe te

nemen.

De vereeniging "Peelbelang" bevordert dit alles zooveel in haar vermogen is. Blijkens een krantenbericht is een wetsontwerp ingediend om alsnog een bedrag van f600,00 beschikbaar te stellen voor de kosten der stichting van boerderijen op woeste gronden. Hier zal de Peel dus wel legitieme portie van krijgen.

Wat voor waarde in de Peel schuilt zegt het krantenbericht van onlangs, dat melding maakte van een grooten peelbrand. Daarbij werd in een paar uren ongeveer een half millioen een prooi der vlammen. De brand ontstond tussen Griensveen en Sevenum waar al enige dagen te voren het droge veen smeulde. Veel vee is ook verbrand. Vijf woningen zijn in de vlammen opgegaan. Zwaar werd de maatschappij Helenaveen getroffen. Op de eigendommen dezer maatschappij woedde hij over een oppervlakte van 250 H. A. en vernielde in korten tijd voor 80000 à 90,000 gld. opgetaste turf. Nog weken kan het onder "gunstige" omstandigheden duren eer zoo'n brand is uitgewoed, omdat hij in veen doorvreet en voortwoekert tot diep onder den grond.

Dat thans voor welen in de Peel moeilijk is, komt door de malaise van het oogenblik, b.v. teruglopende graanprijzen bij hooge pacht, enz. Doch het verlangen naar ontginning leeft daar in den volkswil. Hoe is het anders te verklaren, dat reeds het eerste jaar, waarin Rijksvoorschotten verleend werden meer dan honderd aanvragen bij het commissielid P. J. Rutten te Wansum inkwamen. Daar spreekt geen landhonger maar landgebrek uit.

Het volgende staatje ontleend aan den eersten jaargang van het "Orgaan voor de Praktijk der Arbeidsbemiddeling, enz." geeft een beeld van de globaal geraamde kosten der plannen die in de Peel tot uitvoering kunnen komen en aan honderden werk zullen verschaffen.

1e. Voor de werken ten behoeve van de afwatering en de kanalisatie dus voor de landbouwwelvaart, (tot 100 tons vaartuigen) f18,500,000.

2e Voor den uitbouw der hoofdkanalen tot scheepvaartwegen, voor de binnenvaart (tot 600 à 800 tons vaartuigen) f24.500,000.

3e Uitbouw van scheepvaartkanalen in het kolengebied, voor de groote Maasvaart (2000 tons vaartuigen) 9,500,000.

4e Uitbouw van de kanaalverbinding van het kolengebied naar de Maas bij Cuyk, voor de groote Maasvaart f8 500,000.

5e Voor havens met spoorwegaansluiting, ten behoeve van gemeenten en mijnen f4,000,000.

Totaal f65.000,000.

Aan het voorloopig plan en rapport der kanalisatie en afwatering van de Peel, is het volgende ontleend.

"De kosten voor afwatering en lokaal verkeer worden op 12 millioen en die voor de voorbereiding van doorgaand verkeer op 6½ millioen begroot. Ontwerpers stellen zich op het standpunt, dat de uitvoering van alle werken voor ontginning, landbouw en mijnbouw in 3 perioden moet geschieden.

In de 1ste periode zijn alle werken ondergebracht, die noodig zijn ter voorziening in de afwatering van de Peelgronden, benevens die, welke voor de landbouwvaart noodig zijn.

Deze eerste periode strekt tot voorziening in de werken voor ontginning land- en tuinbouw, landbouwindustrie en nederzetting.

Allereerst dienen voorzieningen voor verkeer en productie te worden getroffen, alvorens zich een talrijke mijnwerkersbevolking zonder bezwaar in de Peel kan vestigen.

De mijnontginning moet worden voorafgegaan door de ontginning van de bovengrondsche Peel en wel te beginnen liever vandaag dan morgen zeggen terecht de ontwerpers

In de 2e periode worden de werken uitgevoerd, om de daarvoor in aanmerking komende afwateringskanalen te vergrooten voor scheepvaart met 600-800 tons schepen.

Tevens geschiedt dan de aanleg van breede verkeerswegen langs de kanalen, worden duikers in bruggen veranderd, bruggen verhoogd en beweegbaar gemaakt enz.

In 't eerste gedeelte der derde periode wordt het kolenterrein van de Peel toegankelijk gemaakt voor 2000 tons schepen, uitgaande van de gekanaliseerde Maas bij Kessel.

In het tweede gedeelte dier periode wordt de kolenvaart bovendien doorgetrokken gedacht via Venray Wanroy tot in de Maas bij Cuyk.

Hoe overwegend groot ook de belangen van een verzekerde kolenvoorziening zijn, begrijpt ieder, dat de kolenmijnen in de Peel, waarvan pl.m. 9 mijnen de aanlegkosten wel niet minder dan 300 millioen zullen bedragen, slechts geleidelijk in exploitatie kunnen komen.

De geheele Peel zal niet ineens in bouw- en weiland worden herschapen

Dat zal minstens een 20-tal jaren duren, waarin tevens de boerderijen en dergelijke

gebouwen zullen verrijzen en een bevolking met diverse ambachten zich kan vestigen. Naarmate de ontginning vordert zal meer en sneller water afstroomen en steeds meer van de diensten der ontworpen kanalen worden geveerd."

655 Welk een ontzaglijk arbeidsterrein ligt hier braak.

Maar ook, welk een ongerept nieuw veld voor arbeidsbemiddeling. Daar slechts arbeidskrachten te werk te stellen, die door de openbare organen der Arbeidsbemiddeling hun plaats zagen aangewezen, zou ongetwijfeld een grooten stap in de goede richting zijn.

665 Het is te wenschen, dat bestuurslichamen, alle overheden en personen van invloed, zoowel geestelijke als wereldlijke, het hunne zullen bijdragen om een aanzienlijk stuk van Brabant en Limburg op te heffen uit zijn isolement. Daardoor wordt handel en nijverheid bevorderd en een Nederlandsch belang gediend. Economische arbeid moet verricht worden ook door hen, die thans werkloos-rondlopende steun moeten ontvangen: de Peel biedt er nu, in tegenstelling met de Zuiderzee reeds de gunstige gelegenheid toe De Departementen van Waterstaat, Landbouw en Arbeid zullen er alle door gediend worden.

670 Jacob Cats had gelijk.

Men maecke vruchtbaer landt van ongebaende klingen.

"Het zou niet dienstig zijn slechts voor één mensch alleen."

"Maar 't zou aan 't vaderlandt ook baten in 't gemeen".

675 Golft eens dan 't gouden graan, waar nu heistruiken staan, dan is er reden Vondels's zang te herzingen:

"Hier zweefde Levenwekker over,

En zette ze in 't gebloemd gewaad

Te pronk, gelijk we haar aanschouwen,

O groote schoonheid der landouwen!"

680 A. J. A. C. VAN DELFT.

Personenregister

A. J. A. C. VAN DELFT, Directeur der Districts Arbeidsbeurs te Tilburg.....	1
Vader Cals.....	1
Minister van Arbeid.....	1
Minister van Binnenlandsche Zaken.....	1
A. F. van Beurden.....	2
heeren van Cuyk de Peel bezaten van Grave tot Maashees.....	2
Jan, heer van Cuyk en zijne zonen.....	2
Jan Bock van Meer.....	2
stoomdrukkerij F. Schoth te Boxmeer.....	2
Nering Bögel.....	3
Johan van de Griendt.....	3
notaris Hoffmann van Hove te Zaltbommel.....	4
Helena Panis.....	4
heer K. Dilling.....	4
firma Willems-de Koning en Verstappen.....	4
heer H. Timmermann.....	5
heeren Burgemeester en Wethouders.....	5
Heeren v. Tiel te Helmond.....	5
H. G Sieverding.....	7
Minister van Landbouw.....	8
heer J. C. van Beek, Burgemeester van Deurne.....	9
commissielid P. J. Rutten te Wansum.....	10